

การบริหารนิเวศการเรียนรู้จากพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้วยแนวคิด

โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้

SCHOOL ADMINISTRATION OF CULTURAL LEARNING ECOLOGY BASED ON THE CONCEPT OF SCHOOL AS LEARNING COMMUNITIES (SLC) *

วิวัฒนา ศรีวิลไล¹, ณัฐตะวัน ล้มประสงค์²

¹นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

²อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Viwattana Sriwilali¹, Nattawan Limprasong²

¹Ph.D. student in Educational Administration, Phetchabun Rajabhat University

²Lecturer of Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University

E-mail: yavara38@gmail.com, pomnattawan2503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารการศึกษาโดยใช้ฐานคิดนิเวศการเรียนรู้จากพื้นที่ทางวัฒนธรรม และ แนวคิดโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as learning communities: SLC) ซึ่งการเรียนรู้และการพัฒนา (L&D) โดยคำนึงถึงบริบทของชุมชนสามารถนำมาใช้ ในเชิงรูปธรรม และสอดคล้องกับการจัดนิเวศการเรียนรู้ วัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญในบริบทของท้องถิ่น การพัฒนาโรงเรียนให้มีนิเวศการเรียนรู้ของวัฒนธรรมขับเคลื่อน ผ่านกระบวนการจัดการของสมาชิกภายในโรงเรียน การประสานความร่วมมือ ด้านองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนกับสมาชิกภายนอกโรงเรียน ซึ่งผลของการศึกษาการบริหารนิเวศการเรียนรู้ตามแนวคิดโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หลักการ ดังนี้ 1) การใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Setting) 2) ความยั่งยืนและร่วมผานกัน 3) การสร้างเครือข่ายสมาชิกภายในและภายนอกโรงเรียน และ 4.ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน และการสร้างประโยชน์จากนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecology) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) การจัดการเรียนรู้และการพัฒนา (L&D) ระบบนิเวศการเรียนรู้จากพื้นที่ทางวัฒนธรรม 2) การบริหารวัฒนธรรมชุมชนเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่กระบวนการเรียนรู้ 3) การสร้างความตระหนักรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการร่วมมือของคนในชุมชนและการเปิดพื้นที่เรียนรู้ร่วม

คำสำคัญ นิเวศการเรียนรู้, วัฒนธรรมชุมชน, โรงเรียนเป็นฐาน

* ได้รับบทความ: 17 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 29 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

Abstract

The main focus of this academic article was to present a critical perspective on the School Administration of Cultural Learning Ecology through the inclusion of the concept of School as Learning Communities (SLC). Additionally, the contexts of the community were significantly influenced by learning and development (L&D), which were engaged with a set of learning ecology both physically and virtually. Therefore, a community culture contributed a significant role in the context of locality. A learning ecology paradigm that applied a mobilization of cultural practice that has been relieved of coordinating by internal and external school members. In overall, the findings indicated that the integration of Cultural Learning Ecology into the school administration and the concept of School as learning communities (SLC) revealed fundamental inferences, including: 1. School settings, 2. Sustainability and integration, 3. Internal and external school members' networking, and 4. Relationship of community's people. Towards a making of beneficial outcomes of learning ecology such as; 1. A guideline of learning and development (L&D) for learning ecology based on cultural spaces, 2. A community culture administration toward elevation of local wisdom in learning process, and 3. A realization of local wisdom and partaking of people in community and learning opened-spaces.

Keywords: Learning Ecology, Community Culture, School settings

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรประเทศสิ่งสำคัญคือทำให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยการศึกษาถือเป็นสาระหลักของการพัฒนาบุคคลให้ถึงพร้อมด้วยวิชาและทักษะ ในพุทธศาสนาชาติ พุทธศักราช 2561 – 2580 ในเนื้อหาสาระด้านการสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่นำพาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่ถือเป็นปัจจัยการพัฒนาความมั่งคั่งของชาติ ที่ยืนอยู่บนความคิดการพัฒนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งถือว่ามีพื้นฐานจากการอนุรักษ์เป็นแนวทางในการปกป้องและพัฒนาจากองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และศิลปะ (ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 -2580, 2561) โดยวิสัยทัศน์ดังกล่าวเป็นแนวปฏิบัติของชาติกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบแผนในการพัฒนาความรู้และทักษะแห่งโลกอนาคต โดยการนำแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารงานโดยในระดับโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนสามารถขับเคลื่อนนโยบาย

ร่วมกันเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและบุตรหลาน (ทรงวุฒิ วิเปลี่ยน และคณะ, 2566)

การพัฒนาชาติที่ยืนยมนับแต่หลักด้านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะ เป็นแนวทางในการสร้างฐานความรู้ทางสังคมวัฒนธรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเน้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงข้อจำกัดที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ และทำความเข้าใจปัญหาในระดับชุมชน โดยให้แนวทางการพัฒนาในระดับชุมชนไว้ 2 ระดับ กล่าวคือ ศักยภาพของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ด้วยการปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา และการพัฒนากลไกทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นความเข้าใจเชิงประวัติศาสตร์จึงสำคัญต่อการเชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต ตระหนักถึงระบบคุณค่าเดิมของชุมชน จากวิถีทางวัฒนธรรมอาทิ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้ทุนทางวัฒนธรรมสามารถแสดง “คุณค่า” และ “มูลค่า” ในระดับชุมชนได้ และในส่วนด้านกลไกทางสังคมวัฒนธรรม เป็นการวิพากษ์ความก้าวหน้าในระดับเทคโนโลยีที่เสมือนเป็นตัวแบ่งความสัมพันธ์ของชุมชน และความสัมพันธ์ในระดับเครือข่ายที่เป็นคุณค่าดั้งเดิมให้คลายลง ดังนั้นการที่สังคมในระดับชุมชนให้ความสำคัญกับสมาชิกของคนในสังคม กระทั่งตระหนักในการมีอยู่ของความเป็นองค์กรชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการฟื้นฟู ประยุกต์ และสร้างสรรค์ เพื่อเห็นคุณค่าดั้งเดิมของวัฒนธรรมชุมชน (รัตนากาญจนพันธุ์ และ พิมพ์พรรณ เทพเมธานนท์, 2543) ในระดับองค์กร หรือผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการดำเนินงานในการพัฒนาทั้งในส่วนโรงเรียนและความก้าวหน้าของชุมชนด้วย ภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งชี้วัดการดำเนินนโยบายของสถานศึกษาให้ก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ สามารถพิสูจน์ผ่านความเข้มแข็งของสถาบันที่ตนเองบริหารและความสำเร็จและเข้มแข็งของชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืน โดยในประเทศญี่ปุ่น โดยนาย โมริฮิโกะ อิรามัทสึ ผู้ว่าราชการจังหวัดโออิตะ เกาะคิวชู มองเห็นการพัฒนาชุมชนจากภายใน โดยใช้หลักปรัชญา 3 ระดับการพัฒนา คือ 1. คิระดับโลก ทำระดับท้องถิ่น กล่าวคือมีความเข้าใจท้องถิ่นให้ลึกซึ้งผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าใจเอกลักษณ์และความโดดเด่น 2. เป็นอิสระและคิดอย่างสร้างสรรค์ คือ สิ่งต่าง ๆ ในการพัฒนาต้องมาจากความต้องการภายในชุมชน และ 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือคนในชุมชนต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล และท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลง (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2564)

ในระดับสถานศึกษาและยิ่งโดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก ความขาดแคลนบุคลากรครบทุกด้านเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาหัวใจของการศึกษา คือการเรียนการสอน และโดยอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้การพัฒนาผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษาด้วยวิธีเดิมมีความไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป ประณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์ (2561) ให้ข้อเสนอถึงภาพรวมของผู้บริหารและผู้บริหารปฏิบัติงานในสถานศึกษาชี้ให้เห็นถึงแนวปฏิบัติเชิงโครงสร้างการอำนวยการศึกษาในลักษณะบนลงล่าง (Top - Down direction) ซึ่งมีผู้วางนโยบายและสั่งการ

ลงมาตามลำดับขั้นตามสายงาน ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและการร่วมมือกันแบบแยกส่วนทำงาน และเป็นปัญหาในระดับการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน และส่งผลกระทบต่อผลเชิงประจักษ์ของคุณภาพผู้เรียนทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ อนึ่งชุมชนแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นโมเดลที่เน้นการนำไปใช้จริง โดยเป็นทั้งแนวคิดและกระบวนการที่พัฒนาขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้ชุมชนเป็นฐาน สามารถบูรณาการกับกระบวนการอื่น ๆ ผิดไปจากการใช้ระบบการบริหารยึดโยงโครงสร้างจากสายบังคับบัญชา หรือเน้นกฎ ระเบียบ แต่ในทางกลับกัน เป็นการให้ความยืดหยุ่นเห็นถึงแนวคิดและความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนทั้งองค์พหุร่วมกัน

การพัฒนาโรงเรียนให้มีลักษณะสอดคล้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Communities: SLC) สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาในระดับองค์กรที่มีโรงเรียนเป็นศูนย์ จากนั้นพัฒนาในระดับเล็กลงคือระดับกลุ่มและระดับบุคคล ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ที่วางไว้ร่วมกันวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ หรือหลักสูตร และและสร้างพื้นที่ร่วมกันในชั้นเรียน โดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลง คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ (Transformative Learning) ซึ่งความสำคัญคือการเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของผู้บริหารลดวัฒนธรรมอำนาจนิยม สู่การขับเคลื่อนการบริหารงานโรงเรียนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้คนที่อยู่ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเสมอภาคกัน (ไกรศักดิ์ สุรพงษ์พิพัฒน์ และคณะ, 2565) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบการบริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นการร่วมด้วยช่วยกันระหว่างบุคลากรทางการศึกษา และชุมชน ทว่าการสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรม และกลไกของสังคมร่วมด้วย “นิเวศการเรียนรู้” จึงเป็นประเด็นแรกในการทำทำความเข้าใจสถานศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสภาพของสถานศึกษา และความจำเป็นในการพัฒนานิเวศการเรียนรู้ในมิติวัฒนธรรมชุมชน อานนท์ ปานะจำนงค์ และคณะ (2566) ชี้ให้เห็นว่า นิเวศการเรียนรู้ในระดับของนักเรียนช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะทางสังคมเกิดความคิดที่รอบคอบและกว้างขวาง นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาองค์กรอีกด้วย

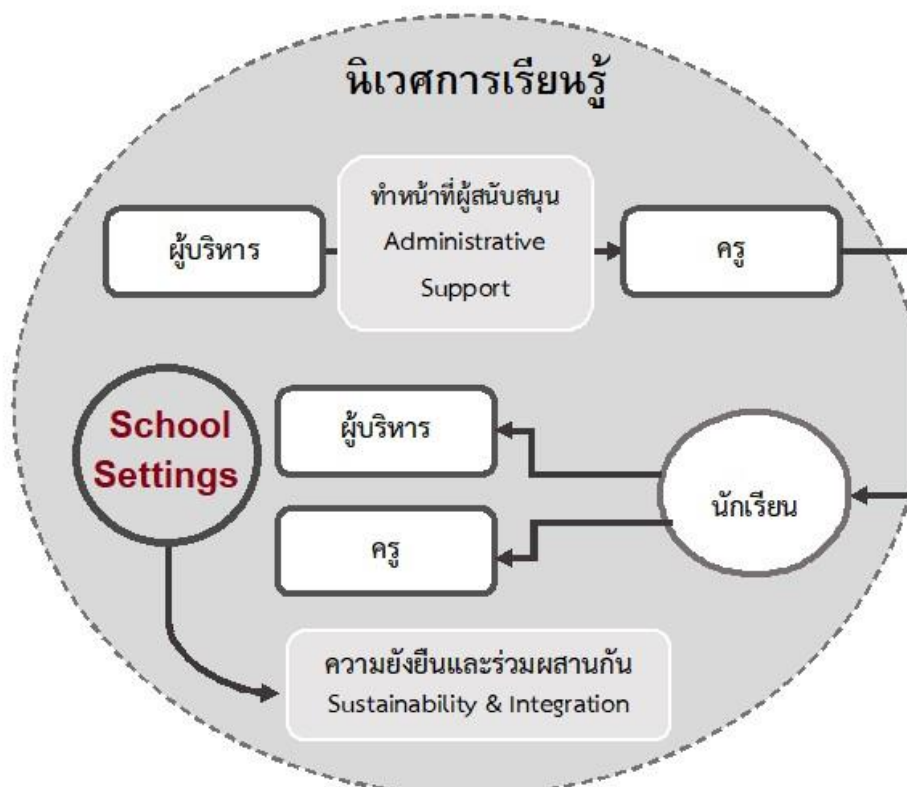
โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC) จึงเป็นแนวทางของการบริหารจัดการโรงเรียนที่แพร่หลายในหลายประเทศ สามารถนำไปปรับใช้กับการบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหารและผสมผสานกับวิถีของชุมชน โดยปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมตามที่โรงเรียนตั้งอยู่ อีกทั้งบทความนี้เสนอแนวความคิดเรื่องนิเวศการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ในการมองประเด็นปัญหาของชุมชนและสถานศึกษา การที่นิเวศการเรียนรู้เป็นประเด็นในการนำเสนอผสมผสานกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม เป็นการบูรณาการของบูรณาการทางสังคมวัฒนธรรม โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีความใกล้ชิดและสัมพันธ์กับชุมชนมาก การที่ผู้บริหารจัดการนิเวศการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสามารถสร้างผลดีในวงกว้างต่อชุมชน บุคลากรทั้งในระบบการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน อีกทั้งเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอน นักเรียน และผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งอาจเป็นคนในชุมชนหรือเครือญาติของนักเรียน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการแบ่งปันความรู้และถ่ายทอดความรู้ในระดับท้องถิ่น

หลักแนวคิดนิเวศการเรียนรู้ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม

พื้นฐานเรื่องนิเวศการเรียนรู้มีฐานคิดมาจากเรื่องนิเวศวิทยา (Ecology) เป็นหลักการทางชีววิทยา ด้วยการที่อยู่เหนือกว่าการศึกษาสิ่งมีชีวิต นิเวศวิทยาจึงได้รับการปรับประยุกต์ให้เป็นแม่บทของศาสตร์ความรู้หลากหลายแขนง หนึ่งในนั้นคือการนำเรื่องนิเวศวิทยามาใช้กับศึกษาศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าแต่ดั้งเดิม การศึกษาชีววิทยามุ่งศึกษาเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตแต่เรื่องของนิเวศวิทยาก็อมเกี่ยวพันกับสิ่งมีชีวิต แต่ทว่าให้ความสนใจเกี่ยวเนื่องไปถึงเรื่องการดำรงอยู่ การศึกษาสภาพแวดล้อม และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตที่อาศัยนิเวศร่วมกัน กล่าวได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาเชิงพื้นที่และปฏิสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ (สุรวิทย์ อัสสพันธุ์, 2566) นิเวศการเรียนรู้จึงเป็นเสมือนกรอบคิดในการจัดการเรียนการสอน ในวิถีที่พลวัต การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนามีแนวโน้มต่อการจัดการเรียนรู้และพื้นที่แห่งการเรียนรู้ โดนนิเวศการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับความแตกต่างแบบปัจเจก (Individual differences) ในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งประเด็นไปที่การเชื่อมต่อของผู้เรียนกับสังคม (Articulating the social) คุณภาพของความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (Relational quality of Learning environment) กระทั่งกลายมาเป็นการมีส่วนร่วมและพันธกิจ (Engagement & Commitment) และกระบวนการเรียนรู้จะบังเกิดผลได้อย่างดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีความรู้สึกร่วมอย่างลึกซึ้ง ยิ่งไปกว่านั้นหากกระบวนการทั้งหมดเป็นไปโดยลำดับจะเกิดการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Sustaining Learning) และขั้นสุดท้ายคือการพัฒนาการออกแบบการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างผู้เรียนกับชุมชนในวงกว้าง (Barron, 2006)

โดยรูปแบบการบริหารจัดการที่จะนำพาโรงเรียนไปสู่การสร้างนิเวศการเรียนรู้ Ching Chiu Lin (2011) ที่ปรึกษาด้านการศึกษา มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศแคนาดา ให้ทัศนะว่า การเปลี่ยนแปลงนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตัวแปรสำคัญคือการบริหารงานโรงเรียนที่จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรทางการศึกษา หรือเรียกว่า การสนับสนุนเชิงการบริหาร (Administrative Supports) โดยผู้บริหารโรงเรียนประสานการทำงานกับครูโดยสวมบทบาทหน้าที่เป็นกำลังสนับสนุน ทั้งในส่วนของทุนทรัพย์ ทรัพยากร และอุปกรณ์ โดยสิ่งสำคัญคือความเข้าใจในพันธกิจร่วมกัน และอีกประการหนึ่งคือการที่เปิดโอกาสให้เกิดการรับฟังเสียงของผู้เรียน (Student Responses) นอกเหนือไปจากการให้เกิดการรับฟังการจัดการเรียนรู้แต่เพียงอย่างเดียว กว้านั้นคือการให้นักเรียนแสดงความเห็นถึงวัฒนธรรมของโรงเรียน ซึ่งนิเวศการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องของการเปิดพื้นที่ (School Settings) เริ่มจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้ครู และนักเรียนตามลำดับ การสร้างนิเวศการเรียนรู้จึงเป็นมากกว่าการสร้างแบบการเรียนรู้แต่เป็นการสร้างพื้นที่จริงที่สามารถเกิดการปฏิบัติจริงสู่การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนที่ร่วมผสมผสาน (Sustainability & Integration) สิ่งต่าง ๆ ก่อเกิดจากแนวนโยบายการบริหารงานขององค์กร (Ching, 2011) จากข้อเสนอของ Ching การทำงานที่เข้าใจพันธกิจ

ร่วมของทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานกระทั่งเกิดเป็นนโยบายที่สร้างบรรทัดฐานในการจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงนิเวศการเรียนรู้ สามารถสรุปเป็นโมเดลหรือแบบขั้นตอนดังนี้

แผนภาพ 1: กระบวนการนิเวศการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของวัฒนธรรมโรงเรียน (Positive Learning Culture) **ที่มา:** ผู้เขียน (ปรับปรุงจากแนวคิดนิเวศการเรียนรู้ของ Ching, 2011)

เมื่อสิ่งสำคัญคือพื้นที่และพื้นที่ดังกล่าวอาจอยู่นอกเหนือขอบเขตโรงเรียน การที่นิเวศการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานนักวิชาการย่อมตั้งคำถามว่า ชุมชนอย่างไรที่สามารถจัดเข้าองค์ประกอบให้ทั้งผู้บริหารและครูมีความรู้สึกว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในที่นี้ อีแวน อิลลิช (Ivan Illich) โดยแต่เดิมใช้การเรียกขานการใช้คำศัพท์ว่า นิเวศการเรียนรู้ (Ecology of Schooling) และภายหลังจึงใช้เป็น นิเวศแห่งการเรียนรู้ (Ecology of Learning) ไม่ว่าจะเรียกขานระบบนี้ด้วยคำหรือวลีใด แต่สิ่งสำคัญที่ อิลลิช นำเสนอเรื่องกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นมนุษย์และการใช้เหตุผล โดยการสร้างให้โรงเรียนเป็น “ชุมชนธรรมณีย์” (Convivial Communities) เป็นสถานที่ที่ผู้คนให้ความเชื่อถือ (Trust) ยอมรับ (Accept) และเกื้อหนุนส่งเสริม (Encourage) โดยเป็นสถานที่ที่ปราศจากการบังคับควบคุม การตัดสิน และการลงโทษ (Postman, 1974, p. 58) ในข้อเสนอเรื่องการสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนธรรมณีย์ ของอิลลิชนี้มีข้อน่าสนใจอย่างหนึ่งคือ อิลลิช ใช้วิธีการเรียกสมาชิกในชุมชนอย่างเสมอกันว่า “people” หรือผู้คน อาจหมายรวมไปถึงครู นักเรียน ผู้บริหาร หรือผู้คนที่อยู่ในชุมชน ทำให้ไม่ได้ตัดสินผู้มีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้ว่าใครควร

อยู่ในสถานะหน้าที่อย่างไร และแนวความคิดนี้อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเจตคติในการมองเรื่องการเรียนรู้ การสอน เป็นการเรียนรู้และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของผู้คนตามส่วนงานต่าง ๆ ในนิเวศการเรียนรู้ เรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับนิเวศการเรียนรู้ที่กล่าวในบทความนี้คือ การให้ความสนใจกับเรื่องของความเป็นชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน

การก่อตัวของการเรียนรู้แบบเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนด้านวัฒนธรรมก่อตัวขึ้นและให้ความสำคัญกับการนำร่วม (Collective Leadership) การแบ่งปันข้อมูล (Information Sharing) ความร่วมมือ (Collaboration) และนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน (Joint Decision Making) ซึ่งกระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอนนี้เป็น การสร้างมิติการเรียนรู้จากฐานราก (ประภาส ปิ่นตบแต่ง และกิตติ คงตุก, 2566) หากโรงเรียนต้องการจัดนิเวศการเรียนรู้บนรากฐานทางวัฒนธรรมแล้ว ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากและต้องมีความเข้าใจตรงกันระหว่างกลุ่มผู้จัดนิเวศการเรียนรู้และสมาชิกของชุมชน อย่างไรก็ตามความเข้าใจประการสำคัญคือเรื่องของนิเวศวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ได้รับความยอมรับจากคนในชุมชน อาทิ วัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยว มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ อุตสาหกรรม หรือแม้แต่กิจกรรมนันทนาการของชุมชน ลักษณะของนิเวศวัฒนธรรมชุมชนต้องมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ (ธัญญารัตน์ มะลาศรี และคณะ, 2562) วัฒนธรรมมีความซับซ้อนเป็นการผนวกรวมทั้งรูปธรรมและนามธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งจิตวิญญาณ วัตถุ ภูมิปัญญา และอารมณ์ สิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะ หรือเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ และจะกลายเป็นคุณค่าหรือค่านิยมทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรม สามารถนิยามโดยคร่าว ๆ จากประเพณีปฏิบัติ ค่านิยม มรดก สถานที่ ศิลปะ ประวัติศาสตร์สังคม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ต้องอนุรักษ์และส่งต่อไปให้อนุชนรุ่นหลัง ทั้งตัววัตถุ สถานที่ หรือภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องของการผสมผสานตามกาลเวลา จากอดีต ปัจจุบัน และความรู้สึกต่อก่อนาคต วัฒนธรรมจึงบรรจุไปด้วยภูมิปัญญา ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นของสงวนไว้โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นสมาชิกของสังคม มีหลากหลายระดับ อาทิ ระดับโลก ระดับประเทศ ระดับเมือง ระดับชุมชน และระดับท้องถิ่น มิติทางวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน (อนุกุล ต้นสุพล, 2559) ในส่วนของนิเวศวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของชุมชนอย่างยิ่ง การเรียนรู้ที่ใกล้ชิดของผู้เรียนมากที่สุดในระดับต่าง ๆ คือ ระดับชุมชน และระดับท้องถิ่น ความใกล้ชิดตามที่กล่าวมานี้จะประกอบไปด้วยความตระหนักรู้ของคุณค่าทางวัฒนธรรมทั้งสำหรับครู ผู้บริหาร และนักเรียน เนื่องจากการใช้สอยทรัพยากรทางวัฒนธรรมหรือมรดกภูมิปัญญาเกิดขึ้นร่วมกันในท้องถิ่นทั้งในและนอกเวลาเรียนตามระบบ

ปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนและท้องถิ่นในส่วนวัตถุและสถานที่ตลอดจนผู้คนในท้องถิ่นถือเป็นส่วนประกอบของระบบนิเวศเชิงสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใกล้ชิดที่สุด สถาบันที่ประกอบเข้าเป็นนิเวศสิ่งแวดล้อมมีดังนี้ สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุดหากสถาบันครอบครัวมีคุณภาพจะส่งผลต่อเด็กตั้งแต่ขั้นปฐมวัย สถาบันชุมชน ในส่วนนี้หมายรวมถึง

โรงเรียนด้วย สถาบันดังกล่าวเป็นเสมือนนิเวศที่หล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กเมื่อเด็กออกจากสถาบัน ครอบครัวในระดับเล็กสู่สังคม และสื่อสมัยใหม่เป็นสถาบันทางสังคมเทคโนโลยี ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กโดยจะเป็นแหล่งการซึมซับพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเลียนแบบซึ่งเด็กจะแสดงออกถึงตัวตนในสถาบันทางสังคมแบบสื่อสมัยใหม่ ดังนั้นการออกแบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งหัวใจคือการพัฒนาพื้นที่ให้อำนวยต่อการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เชื่อมโยงเครือข่ายของผู้ที่อยู่ในนิเวศได้อย่างสะดวก (ศุภกร ณ พิบูล และ พระมหาประสิทธิ์ เนตรรังษี, 2566) และในระดับชุมชนและท้องถิ่นยังเน้นย้ำความสัมพันธ์ของสถาบันทั้ง 3 ในโลกปัจจุบัน การออกแบบการเรียนรู้ที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่เพียงเท่านั้นการตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมอาจเป็นสิ่งที่ดูไม่ลงรอยกัน กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาับการอนุรักษ์ อนึ่งการที่มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสามารถเกิดการตระหนักในคุณค่าแห่งความรู้ตระหนักถึงภูมิปัญญาที่สั่งสม และเป็นการสร้างเจตคติอันดีต่อชุมชนท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่ต้องประสานความต้องการของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและในขณะเดียวกันก็เป็นการให้ความสนใจไม่ละเลยกับแนวทางแบบสังคมศาสตร์ เป็นแนวโน้มที่ดีที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสนใจถ่วงดุลยภาพควบคู่กันไป

ดังนั้นการที่ประเทศไทยมีโรงเรียนตามขนาดต่าง ๆ ทั้งขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยการกำหนดขนาดของสถานศึกษาจากจำนวนของผู้เรียน ถึงแม้ว่าการกำหนดขนาดอาจนำมาซึ่งจำนวนผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาขนาดใดความสำคัญที่เป็นหลักของสถานศึกษาคือการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพและบริบทของผู้เรียนให้ออกมาเป็นอย่างดี โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ขนาดของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนของนักเรียน 499 คนลงมา อาจเป็นเงื่อนไขที่ดีในการที่ผู้บริหารสามารถใช้เป็นจุดแข็งเพื่อปรับเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ด้วยการบริหารจัดการนิเวศการเรียนรู้จากพื้นที่ทางวัฒนธรรม

แนวทางการสร้างโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้จากฐานนิเวศการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ชิง ชุย ลิน (Ching Chiu Lin) กล่าวว่า สิ่งที่น่าสนใจคือพื้นที่โรงเรียนและการเปิดพื้นที่การเรียนรู้พื้นที่ดังกล่าวนี้ตามแนวทางของ ชิง คือ School Setting ที่เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน หากกล่าวถึงผู้ที่มีส่วนร่วมใน School Setting ที่จะสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงสมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์ (2561) แบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ สมาชิกภายในโรงเรียน และสมาชิกภายนอกโรงเรียน ซึ่งสมาชิกทั้ง 2 ส่วนล้วนเป็นผู้สนใจในการพัฒนาของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 1: สมาชิกภายในและสมาชิกภายนอกโรงเรียน

สมาชิกภายในโรงเรียน	สมาชิกภายนอกโรงเรียน
1. กลุ่มครู - ครูผู้นำกลุ่ม - ครูต้นแบบ - ครูผู้เชี่ยวชาญ 2. กลุ่มผู้บริหาร	1. ผู้เชี่ยวชาญภายนอก - ผู้เชี่ยวชาญ - ศึกษานิเทศก์ - อาจารย์ (อุดมศึกษา) 2. ผู้ร่วมเรียนรู้

ที่มา: ผู้เขียน (ปรับปรุงจาก ประณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2561)

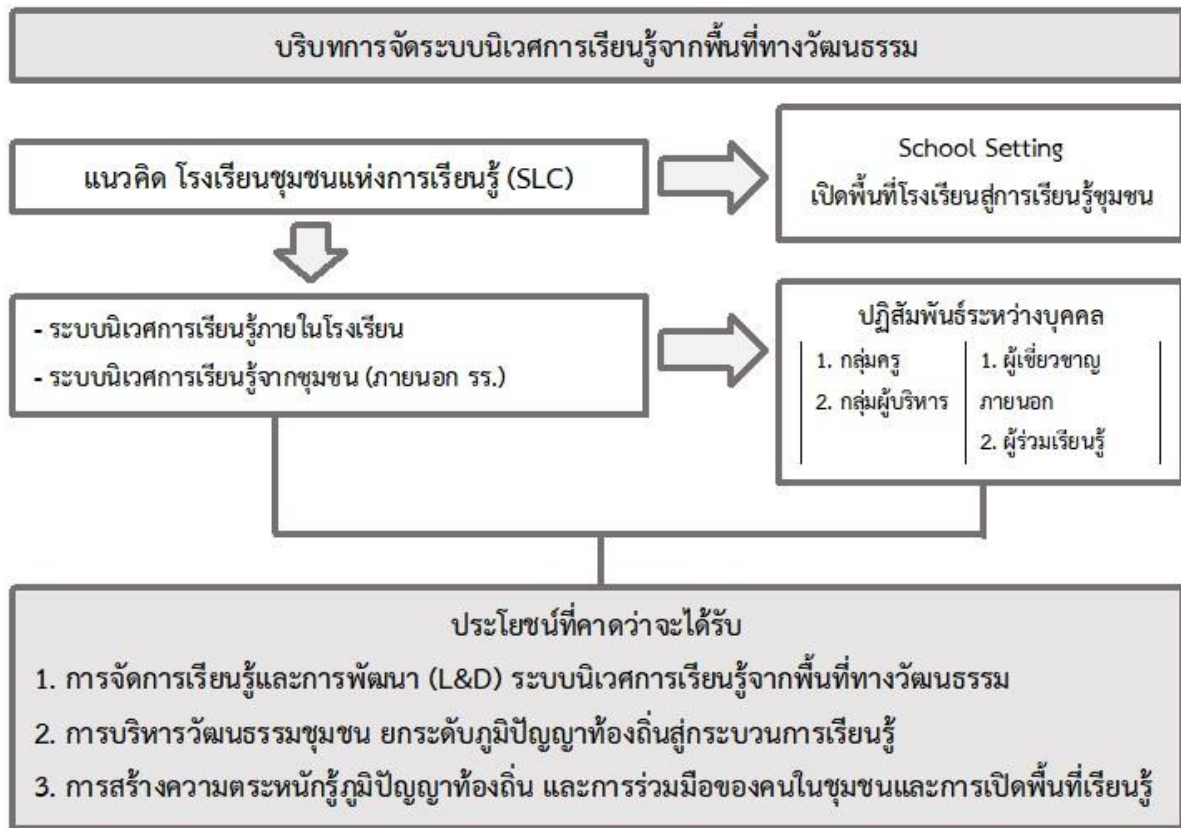
โดยบทบาทของสมาชิกทั้ง 2 ส่วนสามารถขับเคลื่อนโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC) ด้วยความเข้าใจในกระบวนการและบทบาทของสถานะในส่วนหน้าที่และส่วนงานต่าง ๆ ในบทบาทที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้บริหาร กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินแนวทางของ SLC และรับฟังผลสะท้อนและปรับเปลี่ยนนโยบายให้เหมาะสม กลุ่มครู ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ทำงานร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ร่วมเรียนรู้ ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญภายนอก จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง กลุ่มนักเรียน เพิ่มพูนทักษะความรู้อย่างอิสระ สามารถออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความถนัดและความชื่นชอบ และกลุ่มผู้ปกครอง เป็นกลุ่มที่ต้องมีส่วนร่วมและเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการออกแบบการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งในการแบ่งปันองค์ความรู้ของชุมชน (ทรงวุฒิ วิเปลี่ยน และคณะ, 2566)

เมื่อผู้คนตามทัศนะของอิลลิช (Illich) ตามที่กล่าวมาข้างต้น หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้มีบทบาทหน้าที่ตามรูปแบบของสมาชิกทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน การสวมบทบาทดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดสถานะของผู้มีส่วนร่วม ในลำดับต่อมาคือประเด็นเรื่องนิเวศการเรียนรู้จากพื้นที่วัฒนธรรม โรงเรียนในฐานะสถานที่และเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ ดังนั้นบทบาทของสถานศึกษากับชุมชนต้องจัดการเรียนรู้อย่างดี มีหลักสูตรที่สนับสนุนการเรียนรู้ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย ต่อการสร้างความร่วมมือส่งเสริมทั้งการเรียนรู้ของนักเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับชุมชน (ศศิรินทร์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ, 2566) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีองค์ประกอบ คือ 1) ความเพียงพอด้านอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ 2) กำนินงานที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน 3) มนุษย์สัมพันธ์และทักษะการสื่อสารของผู้บริหาร 4) สภาพภายในและนอกห้องเรียน 5) การเป็นแบบอย่างของผู้บริหารสถานศึกษา และ 7) คุณลักษณะของผู้เรียน กล้าแสดงความคิดเห็นและถามตอบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ระบบนิเวศการเรียนรู้อยู่ในแวดวงของการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning & Development: L&D) เป็นวิธีการพัฒนาเอกชนเดียวกับระบบของธรรมชาติโดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับของสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม ตามบริบทความรู้และแหล่งเรียนรู้ที่แตกต่างกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านการ

พัฒนาการเรียนรู้ด้วยปัจจัยภายในและภายนอก และเป็นการบูรณาการของกลุ่มคน เครื่องมือ และกระบวนการ สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา (L&D)

การจัดกรอบแนวคิดนิเวศการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นราวทศวรรษ 2520 โดยมุ่งเน้นการสร้างควมยั่งยืนของชุมชน เป็นศักยภาพที่แสดงออกมาของคนในชุมชนหรือชาวบ้านผ่านองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความเชื่อ ผ่านกาลเวลานับศตวรรษส่วนมากจะผูกพันกับธรรมชาติและอยู่ในชุมชนแบบเครือญาติ ไม่มีแม่แบบที่แน่นอนขึ้นอยู่กับบริบทของสังคม อาจมีรัฐและศาสนาเกี่ยวข้องในการแสดงบทบาทของวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งต่อมาสามารถพัฒนาเป็นคุณค่าเชิงพิธีกรรมและประเพณีปฏิบัติ วัฒนธรรมของชุมชนเป็นเครื่องชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนที่มีวัฒนธรรมของตนเองเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมชุมชนมีการดำรงอยู่ใน 2 ลักษณะ คือ ความเป็นองค์รวม (Holistic) และมีพลวัต (Dynamic) มีความเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งภายนอกและภายในเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของกาลเวลา โดยมีลักษณะ มีระบบความสัมพันธ์เป็นแบบแผนปฏิบัติ เป็นระบบความคิดความเชื่อ เป็นประเพณีสืบทอด เป็นความรู้ของชุมชน เป็นภูมิปัญญาประจำถิ่น และเป็นหลักการเชิงคุณธรรม (ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ, 2565) โดยความสัมพันธ์ของระดับวัฒนธรรมในชุมชนเป็นลักษณะ แนวราบ เป็นองค์กรโครงสร้างของชุมชน เช่น องค์กรทางศาสนา องค์กรทางอาชีพ องค์กรสวัสดิการสังคม องค์กรทางการศึกษา สถาบันทางการเงิน (สุรอุฒิ ปัดไธสง, 2545) พบได้ว่าสถาบันทางการศึกษานับเป็นส่วนประกอบหลักของวัฒนธรรมชุมชนด้วย การที่โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อีกทั้งยังต้องความร่วมมือต่อองค์กรอื่น ๆ ที่นับเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน อนึ่งการจัดกรอบแนวคิดในเรื่องนิเวศการเรียนรู้ที่วางอยู่บนฐานทางวัฒนธรรม เป็นแนวทางสำคัญที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนา (L&D) ทั้งยังสอดคล้องกับการบริหารงานเพื่อสร้างโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC) จากการศึกษาเอกสารและแนวทางเชิงทฤษฎี บทความนี้มีเป้าประสงค์เพื่อชี้ประเด็นทางวิชาการและช่วยจัดสร้างกรอบความคิด เพื่อผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาและอำนวยการทางการเรียนรู้ให้ภูมิปัญญาของชุมชน จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนสามารถสร้างฐานความเข้มแข็งจากทุนทางวัฒนธรรมชุมชนได้

แผนภาพ 2: กรอบแนวคิดการบริหารจัดการนิเวศการเรียนรู้จากพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ที่มา: ผู้เขียน

บทบาทของครู ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญภายนอก เป็นผู้อำนวยการ จัดการ กระทั่งเป็นผู้ส่งต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครุนอกเหนือจากบทบาทในการสอนวิชาการในชั้นเรียนการเปิดพื้นที่โรงเรียนสู่การเรียนรู้ชุมชนสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูให้เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ครูสามารถเป็นทั้งผู้รับการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ชุมชนผ่านแนวทางการจัดการเรียนการสอน หรือครูสามารถเป็นตัวกลางหรือตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ สู่ผู้เรียน ในเมื่อโรงเรียนเปิดพื้นที่ความรู้เป็นโรงเรียนชุมชน ผู้เรียนสามารถถูกสวมบทบาทนี้ให้แก่ครู นักเรียน หรือแม้แต่ผู้ปกครอง ที่ต้องการเรียนรู้ร่วมกันจากฐานทางวัฒนธรรมชุมชน การเรียนรู้และการบริหารนิเวศการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ชุมชนต้องอาศัยทั้งกำลังของผู้คน (บุคลากรผู้มีส่วนร่วม) จากในชุมชนทั้งองค์ภาพพ

การจัดการเรียนรู้ในส่วนองวัฒนธรรมชุมชนจากการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ โดยที่คำนึงถึงหลักนิเวศการเรียนรู้จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนา ในบทความนี้มุ่งเน้นการพัฒนาในระบบการเรียนการสอนด้วยแนวคิดของวัฒนธรรมชุมชนเป็นการนำประโยชน์ของคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมออกมาใช้โดยนักพัฒนา อันประกอบด้วยผู้บริหาร ครู ครูผู้นำกลุ่ม ครูต้นแบบ ครูผู้เชี่ยวชาญ จากการคำนึงถึงการ

พัฒนาจากรากฐานของชุมชน ด้วยการมองให้ครบมิติ กล่าวคือ วัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองของรัฐ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกื้อกูลกันในชุมชน และด้วยความเชื่อว่าวัฒนธรรมในทุกชุมชนหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะและมีพลวัต การจัดการเรียนการสอนโดยให้เป็นโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC) จะอยู่นอกเหนือจากมิติปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียน ยังขยายวงกว้างไปสู่ฐานชุมชนและผู้คนในชุมชน ตามที่อิลลิชเรียกว่า people หรือผู้คน บทบาทหน้าที่ของผู้คนในส่วนต่าง ๆ มิใช่เพียงการเข้าชั้นเรียนแต่เป็นการมองว่าโรงเรียนเป็นฐานและสถานที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชน ถึงกระนั้นโรงเรียนก็ยังคงดำรงสถานะของสถานศึกษาในการพัฒนานิเวศการเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรม ครูและผู้บริหารจะสามารถสวมบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitators) สำหรับการประสานประโยชน์ทางการเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมชุมชนกับผู้เรียน โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนอย่างเท่าเทียม และร่วมส่งเสริมความก้าวหน้าและการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

บทสรุป

นิเวศการเรียนรู้วัฒนธรรมสู่โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาแนวทางให้เกิดขึ้นจริงจากการผสมผสานเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecology) ด้วยการที่มองโรงเรียนหรือสถานศึกษาเสมือนระบบนิเวศประเภทหนึ่ง เมื่อโรงเรียนเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้โดยเชื่อว่าผู้ที่แสวงหาความรู้ยังเป็นผู้ที่ไม่สมบูรณ์พร้อม (Imperfections) และเป็นเมล็ดพันธุ์ที่จะเจริญเติบโตในภายหน้า และโรงเรียนจึงเหมาะที่สุดที่จะเป็นสถานที่เปิดทางความคิด เปิดโอกาสให้ผู้คนได้เห็นความรู้เฉพาะบางอย่าง (Specific Knowledge) ที่มาจากผู้คนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการจัดการในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน โดยการจัดนิเวศการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงลักษณะการเรียนรู้ในกาลเวลาที่รู้ดพัฒนาไปเรื่อย ๆ และนิเวศการเรียนรู้จำทำให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งยังเป็นแนวโน้มหลักทางการศึกษาที่ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Barron, 2006) โดยเป็นการจัดตั้งสภาพแวดล้อมเชิงรูปธรรมและเสมือนจริง (Physical and Virtual) เชิงพื้นที่ให้พร้อมกับโอกาสสำหรับการเรียนรู้ (Ching, 2011) และประเด็นสำคัญในการประสานประโยชน์ด้านวัฒนธรรมให้เกิดเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศการเรียนรู้คือการสร้างสำนึกชุมชน และความตระหนักรู้ถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้ดำรงอยู่ การที่ผู้คนต่างวัย ต่างอาชีพ และต่างทัศนคติได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยมีโรงเรียนเป็นฐาน (School Settings) จะเกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ คือ โรงเรียนและชุมชน และระหว่างผู้คน คือ สมาชิกภายในโรงเรียนและสมาชิกภายนอกโรงเรียน สู่ความเข้าใจในการแบ่งปันคุณค่าทางวัฒนธรรมร่วมกัน สามารถพัฒนาความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วน ต่อยอดเพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของโรงเรียนและชุมชน เกิดความเข้มแข็งในชุมชนตรงตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมระดับชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของการศึกษาจากภายในโดยใช้ฐานโรงเรียนและฐานชุมชนเป็นแกนกลาง

การบริหารงานโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยคำนึงถึงนิเวศการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสามารถสร้างเอกลักษณ์การเรียนรู้ของสถานศึกษาแต่ละที่ ผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมต้องเข้าใจบริบทชุมชนและรูปแบบระบบความสัมพันธ์ของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ไกรศักดิ์ สุรพงษ์พิพัฒนะ, วสันต์ชัย กากแก้ว และ ศุภธนภุช ยอดสละ. (2565). แนวทางการพัฒนาโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 1591-1600.
- ทรงวุฒิ วิเปลิ้น, ศิริพงศ์ เสาภายน, และจรรุวรรณ พลอยดวงรัตน์. (2566). แนวทางการบริหารโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC). วารสารวิจัยวิชาการ, 6(6), 301-316.
- ธัญญารัตน์ มะลาศรี, สุชนา หลงเจริญ, Wei Jingru และLi Tianzhi. (2562). การศึกษาทรัพยากรเชิงนิเวศวัฒนธรรมในหมู่บ้านลาว ตำบลเทวราช อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวจีน. วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์, 3(3), 31-40.
- ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 -2580. (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1 – 71.
- ประภาส ปันตบแต่ง และกิตติ คงตุก. (2566). ดอยช้างป่าแป้: จากป่าจิตวิญญาณสู่เครือข่ายการเรียนรู้บนพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ. วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์, 2(1), 40-75.
- ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2561). ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู. M&N Design Printing. รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2564). ภาวะผู้นำ ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา. บริษัท เอเชีย ดิจิตอลกราฟิมพ์ จำกัด.
- รัตนา กาญจนพันธุ์ และ พิมพ์พรรณ เทพเมธานนท์. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี, กันต์ฤทัย คลังพหล, บุษยา จูงาม, ปาริชาติ ผดุงศิลป์, และอภิษฐา สวัสดิ์. (2566). การศึกษาระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 6(1), 102-113.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, ณัฐนนท์ จิรกีจนิมิต, และมุกกรวิ ฉิมพะเนาว์. (2565). วัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสาร มจร. กาญจนปริทรรศน์, 2(2), 127-139.
- ศุภกร ณ พิกุล และ พระมหาประสิทธิ์ เนตรรังษี. (2566). การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อทักษะแห่งยุคดิจิทัล. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(2), 416-428.

- สุรวิตย์ อัสสพันธ์. (2566). นิเวศการเรียนรู้: พื้นที่และกระบวนการที่การเรียนรู้ดำรงอยู่. วารสารวิทยาการ
เรียนรู้และศึกษาศาสตร์, 2(1), 156-192.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2545). วัฒนธรรมชุมชน: เจาะไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน. วารสารพฤกษศาสตร์,
8(1), 11-20.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อ
การพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อนุกุล ต้นสุพล. (2559). นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 12(1). 193-221.
- อานนท์ ปานะจำนงค์, วรณวิศา สืบอนุสรณ์ คล้ายจำแลง และพร้อมพีไล บัวสุวรรณ. (2566). แนวทางการ
พัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือข่ายเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ตามแนวคิดทักษะ
ของนักเรียนในสังคม 5.0. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 38(2), 1-21.
- Barron, B. (2006). Configurations of Learning Settings and Networks. Human Development,
49(4), 229-231.
- Ching, C. L. (2011). A Learning Ecology Perspective: School Systems Sustaining Art Teaching
with Technology, Art Education, 64(4), 12-17.
- Postman, N. (1974). The Ecology of Learning. The English Journal, 63(4), 58-64.